

THEMA: SEKTEN EN DE OVERHEID

TEN GELEIDE

In de nasleep van de zelfmoorden en de moorden bij de Orde van de Zonnetempel wordt in België een parlementaire onderzoekscommissie opgericht door de Kamer “met het oog op de beleidsvoering ter bestrijding van de onwettige praktijken van de sekten en van de gevaren ervan voor de samenleving en voor het individu, inzonderheid voor de minderjarigen”. Het verslag van de onderzoekscommissie (28 april 1997) leidt tot een rel in de pers, waarbij de lijst van groepen die in de commissie ter sprake zijn gekomen wordt vertaald als een ‘lijst van sekten’. Een manifeste onjuistheid, maar ook een teken aan de wand over hoe meestal over sekten wordt bericht en in de samenleving gedacht. Objectiviteit moet plaats ruimen voor sensatie. Een ander concreet gevolg is dat verschillende groeperingen (terecht) boos zijn over het feit dat zij voortaan ‘officieel’ geboekstaafd staan als sekte. De veelbesproken lijst maakt geen deel uit van het verslag, maar dat is alleen maar duidelijk voor wie de twee dikke delen van het onderzoeksrapport *zorgvuldig* leest...

Twee aanbevelingen van de commissie worden vrij snel in de praktijk omgezet. Er wordt een *Informatie- en Adviescentrum inzake de schadelijke sektarische organisaties* opgericht. Bovendien wordt ook een *administratieve coördinatiecel inzake schadelijke sektarische organisaties* opgericht waarin de openbare diensten en overheden – in de praktijk op de eerste plaats politie en justitie – informatie gaan uitwisselen over het probleem van de sekten. Die verhoogde waakzaamheid leidt tot een aantal invallen bij echte of vermeende sekten en in sommige gevallen ook tot veroordelingen wegens bepaalde illegale activiteiten van sektarische groeperingen. De meeste rechtszaken zijn momenteel nog lopende, waardoor het nog onduidelijk is of het optreden van justitie in alle gevallen legitiem was.

Vanuit de invalshoek van de politieke filosofie levert het loutere bestaan van een *Informatie- en Adviescentrum* van overheidswege al een boeiend onderwerp op. Kan de overheid zich wel bemoeien met de sekten of schendt ze daarmee een van haar funderende principes, met name dat van de scheiding van kerk en staat? De Antroposofische Vereniging van België legde deze principiële vraag voor aan het Arbitragehof¹, dat stelde dat het centrum wel degelijk met recht en reden kan bestaan en geen schending inhoudt van de rechten van godsdienstige minderheden, omdat het centrum een informatieve werking heeft en geen beslissingen kan nemen over de oprichting, het bestaan of voortbestaan van bepaalde verenigingen.

De bijdragen in dit nummer gaan vanuit uiteenlopende invalshoeken in op de vele kwesties die het onderwerp sekten en overheidsinmenging raken.

¹ Arrest nr. 31/2000 van het Arbitragehof van 21 maart 2000 (BS van 22 april 2000).

Adelbert Denaux, voorzitter van het Informatie- en Adviescentrum, reconstrueert in zijn artikel – *de houding van de Belgische autoriteiten tegenover nieuwe religieuze bewegingen* – de ontstaansgeschiedenis van het centrum en verduidelijkt de bestaansredenen ervan. Hij gaat in op de taken en activiteiten van het centrum en beklemtoont de onafhankelijke positie die het inneemt. In haar bijdrage – *het sektendebat en de definitieve problematiek* – schetst Stans De Meulder de geschiedenis van de vastgelopen pogingen om sekten op een adequate en vanuit het oogpunt van de overheid verdedigbare manier te onderscheiden van religies. De sinds de onderzoekscommissie gehuldigde aanpak om vanuit het perspectief van schadelijkheid of gevaarlijkheid naar sekten te kijken is een stap vooruit, maar lost volgens de auteur niet alle vragen op. Rik Pinxten – *sekte, religie en godsdienst, een antropologische invalshoek* – plaatst de klassieke discussie over het onderscheid tussen kerk en sekte in een wijder antropologisch perspectief, waarbij hij vooral de nadruk legt op de bijziende, sektaire (?) wijze waarop dit debat gevoerd wordt. Vanuit een mondiaal cultuurvergelijkend perspectief verschijnen kerken en sekten als twee varianten van religiositeit, en dit onder vele andere. In een pluriform (pluricultureel, plurireligieus) Europa hebben we juist nood aan een scherpere profilering van wat Pinxten de ontwikkeling van een symbolisch burgerschap noemt. Pinxten sluit zich bij de traditie van Rawls aan als hij meent dat onbeperkte vrijheid enkel in de persoonlijke sfeer kan gelden terwijl men op maatschappelijk vlak een aantal basiswaarden kan opleggen die de geldigheid van de eigen religieuze waarden en normen overstijgen. Hij signaleert dat we in moeilijkheden komen als we dit beginsel concreet proberen hard te maken, omdat zowel de islamitische wahabieten (een importreligie in Europa), de rooms-katholieke kerk (de kerk bij uitstek in Europa) als de getuigen van Jehova vrouwen van bepaalde ambten uitsluiten. Nochtans is elke andere benadering – die bepaalde grondwaarden dus niet oplegt – volgens Pinxten geveinsde tolerantie, een vorm van institutionele vernedering en van misplaatst progressisme. Luc De Droogh onderzoekt kritisch het kader dat de parlementaire onderzoekscommissie heeft ontwikkeld, zowel vanuit een politiek-filosofisch als vanuit een ethisch standpunt. Hij stelt ook de – onbeantwoorde vraag – waarom religieus geïnspireerde organisaties apart worden behandeld van andere, evenzeer naar levensovertuiging neigende overtuigingen als pacifisme, vegetarisme of ecologie die op een wereldse grondslag worden ontwikkeld. Rik Torfs tenslotte plaatst de discussie in de context van kerk-staat verhoudingen, waarbij hij de Amerikaanse manier om vooral niet tussen te komen en zeker geen overheidssteun te verlenen aan religies vergelijkt met de Europese traditie waar men niet-inmenging en gelijkheid van religies probeert te verzoenen met bepaalde vormen van steunverlening aan sommige religies. Hij schetst de quasi-onmogelijkheid om deze opdracht tot een goed conceptueel einde te brengen maar beklemtoont tegelijk de charmes van het Europese model. Hij meent dat het juist zinvol zou zijn om sommige sekten net als klassieke godsdiensten te subsidiëren, op voorwaarde dat zij bepaalde grondrechten respecteren.

Er is een aantal opvallende gelijkenissen vast te stellen tussen de auteurs. Ze begraven elke poging om een zinvol en vanuit overheidsstandpunt verdedigbaar onderscheid te maken tussen kerken en sekten. Beiden moeten vanuit een perspectief van gelijkheid worden benaderd. Even eendrachtig besluiten ze ook dat wel degelijk bepaalde limieten kunnen opgelegd worden aan het optreden van religieuze organisaties in de samenleving. Over waar die limieten moeten en/of kunnen getrokken worden verschillen ze

ongetwijfeld van mening; soms geven ze ook aan in staat van vertwijfeling te verkeren. Sommigen – de vrijzinnige auteurs – leggen vooral de nadruk op de mogelijkheid om verdedigbare beperkingen op te leggen. De katholieke auteur Rik Torfs introduceert de vraag om de negatieve invalshoek te combineren met een positieve benadering. Er is geen overtuigende argumentatie waarom de tijdelijke steun waarvan de erkende erediensten in België kunnen genieten, te beperken valt tot die erkende erediensten². Onder bepaalde voorwaarden moeten sekten of andere religieuze organisaties daar evenzeer voor in aanmerking komen... Maar waarom religies dan nog apart houden, vragen (sommige) seculiere auteurs zich af? Dit debat wordt ongetwijfeld voortgezet.

Johan BRAECKMAN & Luc DE DROOGH

² Eén van de belangrijkste wetten die in België de verhouding tussen kerk en staat regelt is de Wet van 4 maart 1870 op het tijdelijke der erediensten.